
MALO POZNATE POVIJESNE ČINJENICE O RUSKOJ
PRAVOSLAVNOJ CRKVI. RASKOL GODINE 1927.

Đuro Vidmarović, Zagreb

UDK: 281.9380919 "1917/2001"
94(470)

Primljeno 7/2003.

UVOD

U suvremenoj povijesti Ruske pravoslavne crkve (RPC) veoma je sporno imenovanje mitropolita Sergija Stragorodskog godine 1927. za njenog čelnika. Taj ugledni i obrazovani vladika prihvatio je otvorenu suradnju sa Staljinovim satrapskim režimom, čime je cijelu RPC učinio ovisnom o državi. Ovaj čin izaziva velike parbe, jer dio crkvenih uglednika u tome vidi običnu kolaboraciju i blasfemiju zbog koje crkveno vodstvo "Staljinove RPC" nema kanonsku utemeljenost, a slijedom toga i svi patrijarsi koji su birani poslije na toj crti, također nemaju crkveni legitimitet, dok drugi smatraju taj čin velikom hrabrošću kojom se spasila RPC od potpunog uništenja kojega su joj pripremali komunisti.

Prije nego što prijedemo na temu zadanu naslovom, donosimo popis patrijarha Ruske Pravoslavne Crkve, iz kojega je vidljivo da se patrijarsi koji obnašaju tu čast nakon smrti spornoga Staljinovog patrijarha *Sergija Stragorodskoga*, 1944. g., tretiraju kao njegovi nasljednici, čime se njegova uloga, po nekima, režimskog podložnika i suradnika dovodi u pitanje. Za one koji dokazuju da je izborom mitropolita *Sergija Stragorodskoga* za vrhovnika RPC, 1927. g. ova Crkva pretvorena u režimsku ekspozituru, odgovornu boljševičkoj vlasti i kontroliranu od zloglasne boljševičke policije ČEKA/ GPU/ NKVD, ovakav stav koji se nije promijenio niti nakon pada komunističkog imperija nije zadovoljavajući.¹

Nakon rušenja legalne državne vlasti u Ruskoj Imperiji, 1917. godine, odnosno zloglasnog državnog udara kojega su nazivali "Oktobarska revolucija", komunisti su uspostavili terorističku,

¹ Sve koje ova tema detaljnije zanima upućujem na sajtove interneta, gdje će na ruskom "Google", ako upišu sintagmu "Patrijarh Sergij Stragorodski", ili samo "Sergij Stragorodski" pronaći obilnu, čak i iscrpnu građu i literaturu o povijesnom razdoblju koje obrađuje ovaj rad, kao i o sudionicima u tadašnjim zbivanjima vezanim uz našu temu.

totalitarnu, beskrupuloznu, krvavu i bezbožničku državnu strukturu. Njihova je ideologija proizlazila iz učenja ateističkog filozofa Karla Marxa. Ta ideologija, sadrži agresivni, čak militantni ateizam, koji je pretočen u političku pragmatiku, postao zlosilje nad elementarnim ljudskim pravima, među koja spada i pravo na slobodu vjeroispovijesti. Upravo zbog toga što osigurava individualnu slobodu i dostojanstvo ljudske osobe, vjera je postala glavni neprijatelj komunističkoga kolektivizma i totalitarizma. Jedna krajnje nazadna i apovijesna ideologija, koristeći socijalne tenzije i antiratno raspoloženje umornog ruskog naroda, nametnula se kao kriterij naprednosti i povijesnosti. Boljševici su Crkvi navijestili rat, izvršivši pri tome klerocid, tj. istrijebljenje cijeloga staleža duhovne elite nacije, koja je uz to bila i intelektualna elita, kulturocid jer su porušili većinu hramova bez obzira na njihovu kulturno-povijesnu vrijednost, masovno na lomačama spaljivali ikone, knjige i slike, uglavnom djela visoke umjetničke vrijednosti i povijesne važnosti, a zatim su uništavali i ostali bogat umjetnički vrijedan inventar, kojim su obilovale ruske pravoslavne crkve, kao i bogomolje ostalih konfesija. Zatvoreni su ili spaljeni manastiri kao rasadišta duhovnosti, pismenosti, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, a njihova umjetnička i kulturna baština je razvučena, opljačkana, spaljena i zauvijek izgubljena kao dio kulturnog identiteta ruske nacije. Uništavanjem svećeničkoga i redovničkoga staleža komunisti su uništili duhovnu, visoko moralnu, obrazovanu i rodoljubivu elitu ruske nacije, dok su uništavanjem crkvenih kulturnih i umjetničkih dobara uništili golem dio narodne kulturne baštine, a time i njene samobitnosti. Pohara je bila tolikih dimenzija da joj iz naše perspektive nije moguće sagledati dosege, a što se tiče klerocida, on je intelektualno i moralno bacio ruski narod u neko barbarsko stanje, neku mješavinu neljudskosti, nemorala, straha, kruhorborstva, birokratizma, u povijesti nezabilježene okrutnosti, podmuklosti, pa čak i robovlasništva. Zlo je zavladao nad dobrim, zli su ljudi terorizirali dobre, nemoral je stavljen na pijedestal na kojemu se nalazio moral. Milijuni nevinih ljudi su ubijeni na strašan način, tako što su prethodno podvrgnuti barbarskom martiriju. Milijune nevinih ljudi komunisti su odveli u logore gdje su morali, u uvjetima nepovoljnima za život čovjeka, izloženi permanentnom teroru, kao robovi graditi prometnu i privrednu infrastrukturu sovjetske boljševičke države, da bi na kraju bili ubijeni i bačeni u jame zajedno s uginulim životinjama. Ljudsko je dostojanstvo bilo poniženo kao nikada prije, a Čovjek podvrgnut satanističkom izivljavanju. Slika i prilika Božja bila je popljuvana.

Tzv. demokratski ili slobodni svijet zapadne hemisfere u to je vrijeme akademski raspravljao o marksizmu, simpatizirao komunistički poredak, držeći ga boljim od kapitalizma, uživao u modnim novitetima, novim markama automobila. plesao bugi-vugi, dame su padale u nesvijest zbog Rudolfa Valentina, dok su gospoda uzdisala zbog Grete Garbo. Dogodila se neka kozmička pogreška, neki misterij zla.

Kako bi zadobili vlast i nad dušama, nakon što su je zadobili nad fizičkim sudbinama Rusa i mnogobrojnih drugih naroda ogromne države, komunisti (koje još uvijek nazivamo nježnim i beznačajnim eufemizmom "boljševici", kako bismo im, valjda, sakrili krvoločnu narav) odlučili su stvoriti režimsku "Crkvu" koja će okupljati preostale vjernike, biti ekspozitura njihove politike prema svijetu, a policijski organ prema unutra, jer će preko nje imati kontrolu nad svakim vjernikom. Za taj sotonski plan trebalo je slomiti hijerarhiju postojeće Crkve. Obične svećenike, monahe/redovnike i monahinje/redovnice jednostavno su poubijali, ili odveli u logore, dok je s episkopima bilo teže, jer su željeli sačuvati privid kanoničnosti, odnosno zakonitosti, u čemu je i bila sotonska iskra cijeloga plana. Zbog toga je trebalo pronaći, milom ili silom, visokog crkvenog dostojanstvenika koji će prihvatiti kolaboraciju. I našli su ga. Bio je to vrlo obrazovani prelat, mitropolit *Sergij Stragorodski*, bliski suradnik patrijarha *Tihona*, koji na suradnju s komunistima nije pristajao pod cijenu vlastitoga života.

Ovaj primjer ima značenje i za nas u Hrvatskoj, jer nam otkriva model kojim su se poslužili jugoslavenski komunisti nakon što su preuzeli vlast. Jednako kao i u ostalim zemljama komunističkog lagera. Poglavar Hrvatske pravoslavne crkve, bivši visoki prelat Ruske pravoslavne crkve koji je nakon komunističkog prevrata pobjegao u tadašnju Jugoslaviju, Germogen, bio je jednostavno strijeljan kao suradnik NDH. Na redu su bili rimokatolici. Obrazac je bio iskušán u SSSR-u. Na sreću, kod nas nisu naišli na nekoga sličnoga Sergiju Stragorodskome, premda je ta uloga trebala pripasti blaženom Alojziju kardinalu Stepincu. Nakon što je odbio poslužiti komunistima kao pijun u borbi protiv Crkve i vjere, završio je slično patrijarhu Tihonu. Paradigma Staljin - Sergij Stragorodski kod nas nije realizirana. No, napor da se formira režimska Crkva, ili bar režimu odana skupina svećenika koja će onda iznutra utjecati na vodstvo domaće Crkve, sukladno interesima Titove Komunističke partije, nije prestajao. Na sreću, nije donio željene rezultate. Crkva u Hrvata ostala je vjerna Svetoj Stolici, ali uz užasnu cijenu: nekoliko stotina ubijenih svećenika, redovnika, redovnica i studenata

teologije. Zbog visokog postotka od ukupnog broja klerika taj pokolj ima elemente klerocida. Poput Staljina, u stvaranju režimske kršćanske Crkve uspjeli su kineski komunisti na čelu s Mao Zedongom, organiziravši tzv. Patriotsku kinesku katoličku crkvu.

I. PATRIJARI MOSKOVSKI I CIJELE RUSI²

1. Job (1589.-1605.); 2. Ignacije (1605.-1606.); 3. Germogen (1606.-1612.); 4. Filaret (1619.-1633.); 5. Joasaf I. (1634.-1640.); 6. Josip (1640.-1652.); 7. Nikon (1652.-1658.); 8. Joasaf II. (1667.-1673.); 9. Pitirim (1673.); 10. Joakim (1673.-1690); 11. Adrijan (1690.-1700.); 12. Tihon/Belavin (1917.-1925.); 13. Sergij/Stragorodskij (1943.-1944.); 14. Aleksej I /Simanskij (1945.-1970.); 15. Pimen/Izvekov (1971.-1990.); 16. Aleksej II/Rüdiger (od 1990.).

² Titula koju službeno nose poglavari Ruske pravoslavne crkve sadrži u sebi povijesno naslijeđe koje u današnje vrijeme ima neposredan utjecaj na odnos te Crkve prema neruskim pravoslavnim narodima koji su se nalazili u okviru nekadašnjega Ruskog Imperija, zatim Sovjetskog Saveza, a danas Ruske Federacije. Prvi dio titule upućuje na nekadašnju Moskovsku kneževinu, pa carevinu ili Moskoviju, koja je poslije preimenovana u Rusku Imperiju, a drugi dio na cijeli prostor koji je zauzimala srednjovjekovna ukrajinska država poznata pod nazivom Kijevska Rus. Budući da su pravoslavne crkve autokefalne, što znači nacionalne, one okupljaju pravoslavne vjernike svoje etnije. RPC, međutim, nastoji po sastavu svojih vjernika biti višenacionalna, ali po svome rodoljublju uvijek i jedino ruska. Zbog toga ne pozdravlja nastojanja ne-ruskih naroda koji su nekoć bili, ne svojom voljom, već po snazi oružane sile, u sastavu velikog ruskog imperija, za crkvenom autokefalnošću. Na primjer, zbog čega stari ugrofinski narod Komi koji živi u sastavu Ruske Federacije ne bi imao pravo na pravoslavnu autokefalnu nacionalnu crkvu (naravno, ako to vjernici žele), ili zbog čega to pravo ne bi imao veliki ukrajinski narod koji je kolijevka pravoslavlja među Slavenima, ako to pravo imaju npr. Japanci, ili Poljaci, kod kojih postoje patuljaste pravoslavne nacionalne Crkve? Istovjetan odnos ima Srpska pravoslavna crkva prema težnjama pravoslavnih Makedonaca i Crnogoraca za autokefalnošću svojih Crkava. Kada se takve crkve i formiraju, npr. Makedonska pravoslavna crkva, ili Ukrajinska pravoslavna crkva - Kijevski patrijarhat, proglašava ih se nekanonskima, pri čemu kanoničnost znači da moraju čekati idući Vaseljenski sabor pravoslavnih Crkava kako bi im sankcionirao autokefalnost. Budući da nitko ne zna kada će taj Sabor biti sazvan, (a najutjecajnija među pravoslavnim crkvama nema interesa za njegovo skoro sazivanje) kanoničnost ovdje služi kao paravan za političku pragmatiku. Zbog toga se javljaju rascjepi u pravoslavnome svijetu, pa tako u samoj Rusiji postoji desetak "nekanoničnih" Pravoslavnih Crkava. Odcijepljene ili novoformirane pravoslavne crkve nastoje se vezati neposredno uz vaseljenskog patrijarha u

II. RUSKA PRAVOSLAVNA CRKVA I CRVENI ZMAJ

Našoj javnosti nije dovoljno poznata povijest Ruske pravoslavne crkve (RPC), premda je, uz Rimokatoličku crkvu, najmnogoljudnija kršćanska konfesija. Kako su pravoslavne Crkve autokefalne, tijesno su vezane uz državu naroda kojem pripadaju, kao dio ne samo vjerske nego i kulturne, duhovne i političke povijesti tog naroda. Naša javnost nije upoznata s poviješću nastanka RPC, odnosno kako je tekao prijenos pravoslavnoga središta iz Kijeva, prijestolnice srednjovjekovne ukrajinske države Kijevske Rusi koja je obuhvaćala i dio teritorija kasnije Moskovije, odnosno Ruske Imperije, u Moskvu, pod kojim uvjetima i s kojim posljedicama, odnos vodstva RPC i vladarskog doma Romanov, a ne zna niti kakav je njezin odnos prema Pravoslavnim crkvama koje su nastale na razvalinama SSSR-a, poglavito prema najvećoj među njima, Pravoslavnoj crkvi u Ukrajini, itd. Jedna od činjenica koja nam je također nepoznata, jest pitanje položaja RPC tijekom boljševičke komunističke strahovlade.

Među prvima je u Rusiji, nakon raspada Sovjetskog Saveza i pada komunističkog režima ruski povjesničar i publicist, Igor Bunič u svojoj sjajnoj knjizi "Partijsko zlato" (rus.) izdanoj u Petrogradu 1994. godine, opisao strašne zločine komunista-boljševika nad RPC. Navodimo odlomak iz ove vrijedne knjige.

(Kako bi što uspješnije opljačkali zemlju, te uveli strahovladu, boljševici izazivaju glad širokih razmjera. Gladju je pogođeno ratarsko pučanstvo koje komunisti smatraju vječitom rezervom kontrarevolucije i staležom koji se kao takav mora u cijelosti uništiti.)

Gladomor 1921. godine

"Logika djelovanja navodi Lenjina na pomisao da ponovo ujediniti sve svoje suradnike oko sebe može samo na jedan način - pozvati ih na novo masovno razbojništvo.

Carigradu, kako bi dobile legalitet, a ovaj, opet, mora voditi računa o raspoloženju najjače među pravoslavnim crkvama, zbog čega dolazi do novih nesporazuma. Treba naglasiti da na službenoj razini Sveta Stolica priznaje samo one Pravoslavne Crkve koje su kanonski priznate, što u praksi, također, dovodi do specifičnih situacija.

U zemlji je nastavila bjesnjeti strašna glad koja je zahvatila golem prostor Povolžja i Ukrajine. Smrt od gladi ugrozila je otprilike 20 milijuna ljudi. Vlada u Kremlju praktično im nije pružila nikakvu pomoć, pravdajući se nedostatkom novca.

'Mi nemamo novaca!', - neumorno je ponavljao Lenjin sa tribina i u privatnim razgovorima s Aleksejem Maksimovičem Gorkim i američkim poslovnim ljudima.

Novca nema a pobune gladnih nemilosrdno se umiruju masovnim strijeljanjima. U lipnju 1921. godine najavili su štrajk željezničari Jekaterinoslava. Gomilu radnika-proletera izrešetalu su vatrom iz strojnica. Na mjestu je bilo uhićeno 240 ljudi. Među njima pedeset i trojica bila su odmah strijeljana na obali Dnjepra i bačena u vodu. Ostale je zatražila, radi kažnjavanja, Ukrajinska ČK u Harkivu, gdje se tada nalazila prijestolnica boljševičke Ukrajine. Jedinice za posebne namjene upadaju u gladna sela, strijeljajući sve bez iznimaka, a poslije pripremaju dokumente o tome kako je u selu postojala tajna "esero-menjševička urota". Po zemlji u gomilama lutaju milijuni beskućničke i gladne djece koja su izgubila roditelje tijekom boljševičkoga klanja. Glad se širi na nove i nove teritorije, s 35 milijuna potencijalnih žrtava.

A iz žitnih silosa u Petrogradu, Odesi i Mikolajivu, toware se krušnim zrnom brodovi stranih kompanija, koji ga odvoze u inozemstvo u razmjenu za zlato. (...) A nacija produžuje izumirati zbog gladi. (...)

Komunisti pljačkaju crkve i samostane i svu crkvenu pokretnu i nepokretnu imovinu³

Činjenica da Lenjin nije uspio dovesti do kraja sjajno zamišljenu operaciju "GLAD" (umrlo je "samo" 6 milijuna ljudi), još je jednom potvrdila mračnu bojazan njegovih suradnika da Vladimir Iljič, kao vođa svjetskog proletarijata, više ne vrijedi. Kako je veliko čuđenje svih, i desnih i lijevih, kada je Lenjin ponovno sijevnuo svojim nevelim genijem.

Vidjevši apsolutnu pasivnost 'sovjetske Vlade' u borbi s epidemijom gladi, Ruska pravoslavna Crkva, na čelu s patrijarhom *Tihonom*, nije izdržala.

³ Medunaslove unutar citata stavio je autor ovoga rada.

Počevši s godinom 1917., kada su "internacionalisti", zaraženi zlatnom groznicom, počeli otvarati carske grobnice i druge kosturnice, čak i mauzolej svetih staraca, odnos Crkve i nove vlade postao je otvoreno neprijateljski. Lenjin je od prvoga dana počeo s otvorenim napadom na Rusku pravoslavnu crkvu, time što je objavio niz dekreta o oduzimanju Crkvi statusa "državne", o konfisciranju crkvenih i manastirskih imanja i o zabranjivanju Crkvi da se bavi bilo kojom djelatnošću osim kultom. Ali dok je trajao rat s bijelima, Lenjin je morao susprezati i svoje pobude i svoje ljude. Crkva je imala golemi ugled u većini ruskoga naroda, i taj ugled *mogao je* poput teškoga utega pasti na kolebljivu vagu suprotne strane u građanskome ratu. Istina je da su i tada strijeljali svećenike, pljačkali i palili crkve i katedrale, ali sve to nije provedeno sustavno, premda Lenjin ni na sekundu nije zaboravljao ono najvažnije.

Tijekom više od 900 godina svoga postojanja Crkva je sakupila golemo bogatstvo. Carevi, aristokrati i trgovci žrtvovali su za Crkvu velike svote novca i skupocjenih stvari, odijevali su ikone u zlatne i srebrne rize, ukrašene blistavim draguljima. Svete knjige bile su okovane zlatnim koricama. Skupocjeni crkveni predmeti, koje su izrađivali iskusni zlatari mnogih pokoljenja, bili su ponos hramova, lavri, manastira i njihovih parohijana. Crkva je provodila veliki društveni posao. Gradila je besplatne bolnice, sirotišta, ubožnice, staračke domove, škole, učilišta i mnogo drugoga. Kršćanski moral u dorevolucionarnoj Rusiji nije bio prazna riječ: socijalno umorstvo početkom XX. stoljeća bilo je takova rijetkost da, ako bi se zbilom nekome kotarskome gradiću, o tome su sa čuđenjem pisale sve novine u prijestolnici.

Crkva je shvaćala da u danoj situaciji mora biti tiha i neprimjetna. Ali nije izdržala, vidjevši kako "radničko-seljačka" vlada s neronskom hladnokrvnošću promatra masovno umiranje od gladi radnika i seljaka.

Patrijarh Tihon poslao je Lenjinu pismo u kojemu je ponudio dio crkvenih vrijednosti za kupovinu kruha onima koji gladuju. Bilo je pomalo naivno od Patrijarha što je mislio da će Vlada primiti tu pomoć, i u slučaju da je primi, da će je iskoristiti za potrebe gladnih.

Lenjin je bio strašno uzrujan. Patrijarhovo je pismo shvatio kao skandalozan izazov koji je učinila Crkva. U pokvarenome mozgu vođe nije bilo mjesta za shvaćanje plemenitih i požrtvovnih pobuda. Svako je djelovanje ocjenjivao jedino iz pozicije nemilosrdnog političkog mačevanja do smrti. Izazov je bio očigledan. Vlada ništa ne radi, i zato Crkva kako bi "nas ponizila i pokazala svoj utjecaj" izlazi

s ovakvim ponudama. Ona kao da nas kontrolira i kori. Ali nećete uspjeti, lukavi popovi! Nećete! Mi ćemo krenuti drugim putem!

Pljačka se nastavlja

Hitno okupivši Politbiro, Lenjin je pročitao Patrijarhovu poslanicu i izjavio da je došlo vrijeme obračuna s klerom. Potrebno je okriviti Crkvu za pomanjkanje želje da dade svoja bogatstva za pomoć gladnima, što prisiljava sovjetsku vladu na konfisciranje svih crkvenih vrijednosti. Politbiro je bio ushićen. Pogotovo kada je Lenjin objasnio cilj iduće akcije: popuniti partijski fond ogromnom svotom 'od nekoliko stotina milijuna zlatnih rubalja (a možda i nekoliko milijarda)'. Nitko nije znao točan iznos i ta je činjenica izazivala dopunski hazard koji je bio potreban za aktivno djelovanje.

Dok je Patrijarh očekivao odgovor od sovjetske vlade na svoju plemenitu ponudu, Lenjin je 23. veljače 1922. g. potpisao dekret "O konfiskaciji crkvenih dragocjenosti u korist onih koji gladuju". Taj korak ushitio je sve one koji su već počeli u njega sumnjati, čak i Staljina. Na njih je čekao "paklenski" posao. U državi je bilo oko 80.000 kršćanskih crkava, uglavnom pravoslavnih. Odredi GPU-a (tako su od sada nazivali VČK) bacili su se prema vratima hramova i manastira. Vjernici su pokušavali svojim tijelima zaštititi dragocjene svetinje. Napadači su bez ikakva kolebanja otvarali vatru.

S ikona su skidali dragocjene rize; zlatne i srebrne predmete, uključujući pokaznice i svijećnjake iz XV.-XVII. st., izlivenne zlatne križeve iz vremena Ivana IV. i prvih Romanova, i sve tovarili u kutije i vreće. Vadili su drago kamenje, skidali korice s Biblija, konfiscirali sve zlatne i srebrne monete koje bi pronašli. Plamtjele su vatre od drevnih ikona. Gorjele su staroslavenske inkunabule, Biblije XIII.-XIX. st., rušili se oltari. Ali to je bio tek početak.

Došavši k sebi od šoka izazvanog Lenjinovim Dekretom, patrijarh se Tihon obratio apelom svim "vjernim čedima Ruske pravoslavne crkve" (28. veljače 1922.):

"S pozicije Crkve ovakav akt se smatra aktom svetogrđa. Mi ne možemo odobriti konfiskaciju iz hramova, makar i preko dobrovoljne žrtve, posvećenih predmeta čiju upotrebu za nebogoštovne svrhe zabranjuju Kanoni Vaseljenske Crkve i kažnjavaju je kao svetogrđe."

Apel Njegove svetosti Patrijarha obznanjivao se s crkvenih ambona, prenosio s usta na usta, lijepio na zidove zgrada, pozivajući

narod na otpor. Po cijeloj državi uz hramove su se vodile prave bitke. Ali nenaoružani vjernici nisu mogli učiniti organizirani otpor do zuba naoružanim napadačima. Na mnogim mjestima gužva je rješavana strojnicama, a one koje su uhitili, strijeljali bi isti dan.

Shvaćajući ipak koliko je velik ugled Crkve među običnim ruskim ljudima i pomalo se bojeći općenarodnog ustanka, vlada je, kao i uvijek, pribjegli licemjernim i lažnim pozivima "narodu" i "trudbeničkim masama".

Dana 28. ožujka 1922. g. bila je objavljena Vladina Izjava: "Vladi je strana misao o bilo kakovom progonu vjernika i Crkve... Dragocjenosti su stvorene trudom naroda i pripadaju narodu. Ispunjavanje religioznih obreda neće biti povrijeđeno zamjenom dragocjenih predmeta drugima, običnima. Za dragocjenosti je moguće kupiti dovoljnu količinu kruha, sjemena, radne stoke i alata kako bi se spasili ne samo životi već i gospodarstvo seljaka Povolžja, a i drugih gladnih krajeva Sovjetske federacije..."

Ali klika crkvenih kneževa koji su naučili na raskoš, zlato, svilu i dragocjeno kamenje, ne želi dati ove dragocjenosti za spas milijuna ugroženih. U grčevitom pokušaju da dragocjenosti zadrži u svojim rukama pod bilo koju cijenu, crkvena privilegirana klika ne preza niti pred kriminalnim zavjerama i provocira otvorene pobune.

Čuvajući, kao i uvijek, apsolutnu pažnju i toleranciju prema vjernicima, Sovjetska Vlada ipak neće dopustiti niti jednoga trenutka kako bi privilegirane crkvene glavešine, odjevene u svilu i dijamante, stvarale posebnu državu crkvenih kneževa u državi radnika i seljaka'.

Objavljena Izjava pokušavala je razdvojiti Crkvu i vjernički puk, sadržavala je nedvosmislenu prijetnju vodstvu Ruske pravoslavne crkve i bila je kao i obično, samo odjek onih tajnih odluka koje su već bile donesene u Kremlju."

*Lenjin se odlučuje za istrijebljenje svećenika, monaha/
redovnika i monahinja/redovnica*

Lenjin je bio u formi. Vratila se njegova nekadašnja energija i ratna žustrina. Oči su mu blistale kao u vrijeme kada je predložio genijalnu parolu "Pljačkej opljačkano!" Dana 19. ožujka 1922. on je poslao tajno naredbodavno pismo članovima Politbiroa, vođama GPU-a, Narodnom komesarijatu pravde i članovima Revolucionarnoga tribunala koji su se pripremali za sastanak glede poboljšavanja kvalitete koordinacije djelovanja različitih službi u ispunjavanju Dekreta o konfiskaciji crkvenih vrijednosti:

“Na ovom sastanku provesti tajnu odluku Kongresa da konfiskacija dragocjenosti, pogotovo u najbogatijim lavrama, manastirima i crkvama mora biti provedena s nemilosrdnom odlučnošću, ne zastajući ni pred čime i u najkraćem roku. Čim veći broj predstavnika reakcionarne buržoazije i reakcionarnoga klera uspijemo tom prilikom strijeljati, tim bolje. Treba upravo sada naučiti pameti ovu publiku, kako ne bi pomislili na otpor tijekom nekoliko idućih desetljeća.

19. 03. 22. g. predsjednik Sovjeta narodnih komesara,
V. Uljanov (Lenjin)”.

Još nikada, ni za vrijeme prastarih tiranija, državni poglavari nisu odlučivali staviti svoj potpis na sličan dokument. (...)

Crkve su bile opljačkane, kako je naredio Lenjin, nemilosrdnom odlučnošću i u najkraćem roku. Bilo je strijeljano 40.000 svećenika, đakona i monaha, te blizu 100.000 vjernika koji su ulazili u crkvene 'dvadesetice' i općine.

Čisti dobitak sastojao se od 2,5 milijarde zlatnih rubalja (po veoma skromnim procjenama bojažljivih povjesničara epohe 'perestrojke i glasnosti'). Po mišljenju zapadnih specijalista tu brojku trebalo bi povećati najmanje tri puta. Ipak, hramova i manastira bilo je vrlo mnogo. Bili su u prosjeku stari 300 godina (...) Nikolaj Buharin, najbeznačajniji i najplašljiviji među boljševičkim vođama, koji se zato glasnije od svih ushićivao neustrašivošću vođe revolucije, s nasladom se sjećao tih herojskih dana:

“... mi smo Crkvu ogulili do kože i za njezine 'svete vrijednosti' vodili smo svoju svjetsku propagandu, ne dajući gladnima ni prebijene pare; pored GPU-a, mi smo uzdizali svoju 'Crkvu' uz pomoć pravoslavnih popova, i uistinu vrata paklenska neće joj odoljeti; mi smo zamijenili utrobu filaretovskog Katehizisa, 'Azbukom komunizma' dragog mome srcu, zakon božji - političkim učenjem, skinuli s djece križiće i amulete, umjesto ikona stavili smo 'vođe' i potrudili smo se za Pahoma i za potlačene otvoriti moći V. I. Lenjina na komunistički način... Glupa država!”

Hapšenje patrijarha Tihona

U svibnju 1922. g. patrijarh Tihon bio je uhićen, zajedno sa svim članovima Svetoga sinoda. Tridesetdvojica mitropolita i arhiepiskopa bila su strijeljana. Ali, iza službenoga naziva 'strijeljanje' često se skrivalo zvjersko ubijanje.

Kijevski mitropolit Vladimir bio je unakažen, kastriran, strijeljan i gol bačen na porugu.

Mitropolit Peterburga Venijamin, koji je morao zamijeniti Patrijarha u slučaju njegove smrti, bio je pretvoren polijevanjem ledenom vodom u ledeni stup, a zatim udavljen.

Tobolski episkop Germogen, koji je svojedobno dobrovoljno otputovao s Carem u izgnanstvo, bio je živ privezan na kotač parobroda i raskomadana lopaticama.

Permski arhiepiskop Andronik, poznat u prošlosti kao misionar u Japanu, bio je živ zakopan u zemlju.

Černigivski arhiepiskop Vasilij bio je raspet na križu i spaljen.

“Trebalo upravo sada, tako naučiti ovu publiku da joj nekoliko desetljeća unaprijed neće pasti na pamet suprotstaviti se”. Lenjin. (...)”⁴

III. IZAZIVANJE RASKOLA KAKO BI SE JEDNOSTAVNIJE STVORILA REŽIMSKA RPC

Paralelno s pljačkom i užasnom represijom, komunisti poduzimaju sve kako bi iznutra razbili Rusku pravoslavnu crkvu i na njezinim ruševinama organizirali, od episkopa izdajnika, karijerista ili kukavica, skupinu koja će se zvati RPC, a djelovati pod kontrolom Partije, odnosno NKVD-a. Dakle, nakana im je bila stvoriti od svojih poslušnika boljševički surogat za RPC. Ova posljednja zloglasna policijska organizacija dobila je zadatak da tu ideju provede u život. Lenjinova komunistička skupina nakon izvršenog državnog udara uz pomoć inozemnih faktora, obrušava se, u skladu s Marxovim učenjem o vjeri kao opijumu za narod, na sve konfesije u Rusiji. Vjera kao zaštitnica slobode svakog pojedinca i njegovoga ljudskog dostojanstva postaje smrtni neprijatelj ateističkom boljševičkom kolektivizmu. Država se izjednačava s Komunističkom partijom, a narod pretvara u amorfnu masu koja se sabija u kolektivne obore, u kojima će nestati individualnih sloboda, poštivanja svake ljudske osobe, te slobode misli i savjesti. Umjesto vjere nametnuta je komunistička ideologija, umjesto Crkve KPSS, umjesto križa srp i čekić, umjesto molitve psovka, umjesto službe Božje radne akcije...

⁴ Igor Bunič: *Partijsko zlato*, (rus.) “Šans”, Sankt-Peterburg, 1994., str. 94-99.

na mjesto Boga postavljen je tiranin Staljin. Takvom cilju, dakako da je smetala svaka vjera i svaka Crkva. Najbrojnija i najutjecajnije, Ruska pravoslavna crkva, kao zaštitnica dostojanstva i samobitnosti ruskoga naroda, teško se snalazi u nastaloj situaciji. Vodstvo RPC-a u početku kao da ne vjeruje u užas nasilja koji se valja zemljom, kao da ne shvaća krajnji cilj komunista, njihovu taktiku i strategiju, tako da čini pogrešne i naivne poteze.

Prva anatema (19. siječnja 1918.)

Dana 19. siječnja (1. veljače) 1918. godine patrijarh RPC-a Tihon, vrlo ugledan i cijenjen crkveni vođa, odlučuje se na krajnju, ali naivnu mjeru: baca anatemu na novu komunističku vlast jer je pokrenula homocidni, kulturocidni, sakralocidni i klerocidni crveni teror. Dakako, komunisti se nakon toga još žešće obrušavaju na RPC i odlučuju je sasvim uništiti. Deseci episkopa i tisuće svećenika bivaju uhapšeni, ubijeni ili podvrgavani stravičnom martiriju.⁵

Anatema za komuniste nije imala značenja. Njihov je mentalni sklop bio imun na svaku vjersku istinu i poruku. Patrijarh Tihon konačno uviđa što se događa i s kime ima posla, odnosno da se ne radi o sukobu s političarima na kakve je naučio tijekom svoga života i djelovanja u carskoj Rusiji, već o kriminalcima bez vjere, morala i humanosti. Zbog toga pokušava Crkvu pripremiti za još teža vremena - njezinu potpunu zabranu i situaciju kada može ostati bez komunikacije svećenika i crkvene hijerarhije. Vjerojatno je shvaćao da će komunisti nastojati prinuditi ili zavrbovati nekoliko crkvenih dostojanstvenika i uz njihovu pomoć utemeljiti karikaturnu kvazi-RPC kao ekspoziuru svojega policijskog aparata.

Saziv Svetog sinoda (20. studenoga 1920.)

Dana 20. studenoga 1920. g. patrijarh Tihon saziva Sveti sinod i Viši crkveni savjet, najviša tijela, izabrana na Zemaljskom saboru RPC-a 1917.-1918. g. Ta najviša tijela u Crkvi zajednički donose Ukaz br. 362 o samoupravi eparhija.

⁵ www.pobeda.ru/molitva/vistavka/e050.html; <http://www.listok.com/document3.htm>

Središnji dio Ukaza donio je sljedeću naredbu: "Do daljnega, do organizacije više crkvene vlasti, eparhijalni arhijereji preuzimaju na sebe punu vlast u okvirima Crkvenih kanona".

Navodimo najvažnije točke Ukaza:

"... 2. U slučaju kada eparhija, zbog pomicanja bojišnice, promijeni državne granice i sl., ostane bez bilo kakve komunikacije s višom crkvenom vladom, ili sama viša crkvena vlada na čelu s Patrijarhom, zbog nečega prekine svoju djelatnost, eparhijalni arhijereji isti taj tren uspostavlja kontakt s arhijerejima susjednih eparhija, radi organiziranja više instance crkvene vlasti za nekoliko eparhija koje se nalaze u istim uvjetima (ili u obliku privremene više crkvene vlade, ili metropolitiskog okruga, ili drugačije).

3. Skrb za organizaciju više crkvene vlasti za cijelu grupu eparhija koje su se našle u položaju navedenom u točki 2., obveza je najstarijeg arhijereja po činu u toj grupi.⁶

Ovaj je Ukaz postao kanonski temelj prilikom ustrojavanja Ruske pravoslavne zagrančne crkve (RPZC) i katakombnih Crkava u Rusiji. Još za života patrijarha Pimena dozvoljena je praksa tajnog posvećenja episkopa i svećenika.

Komunisti shvaćaju koji je cilj ovih odluka i kreću u akciju. Čine ono što nitko razuman, odnosno nitko tko je razmišljao na dotadašnji način, nije mogao očekivati.

Navodimo jednu od ocjena ovoga stanja iz redova RPZC-a:

"Mijenjaju taktiku u odnosu prema vjernicima. Shvatili su da ne mogu fizički istrijebiti sve vjernike. Zbog toga su započeli suptilniju, ali opasniju borbu protiv Crkve, odlučivši je razoriti iznutra. Kako bi ostvarili tu nakanu bilo je potrebno, da bi se crkveno vodstvo prinudilo na potpunu poslušnost, pronaći episkopa koji će s njima surađivati. I episkopi su se suglasili kada je takav pronađen. Namjesnik patrijaršijskoga prijestolja postao je Sergij Stragorodski. Prihvaćajući 'Deklaraciju' arhijereji su prihvatili surađivanje s boljševičkim vlastima u zamjenu za legalizaciju crkvene uprave u uvjetima progona vjere. Poslije toga on je uzurpirao vlast zakonitoga Namjesnika patrijaršijskog prijestolja, sv. mitropolita Petra i počeo progoniti sve arhijereje koji se nisu slagali s Deklaracijom. Na taj način mitropolit Sergij izazvao je crkveni raskol, na osnovu kojega je 1943. godine, ukazom J. V. Staljina bila ustrojena Moskovska patrijaršija, koja danas sebe naziva 'Ruska pravoslavna crkva'. Istinita Crkva u Rusiji nalazi se jedino u katakombama.

⁶ www.listok.com/document3.htm

Uz podršku crkvene odmetničke skupine mitropolita Sergija, Staljin i Berija oformili su tzv. Moskovsku patrijaršiju (MP): čije je suvremeno ime Ruska pravoslavna crkva (RPC), kojoj je prvi patrijarh postao Sergij (Stragorodski). Svi episkopi RPC MP imenovani su s dopuštenjem komunista...

Za rukovodstvo MP formiran je poseban Sovjet za religiju.

(...)

Ruska Zagranična pravoslavna crkva, pod vodstvom svojih triju prvosvećenika, mitropolita Antonija, Anastazija i svetitelja Filareta, u teškim je unutarnjim i vanjskim uvjetima, s velikim tegobama, sačuvala vjernost Pravoslavlju. (...)⁷

Dana 9. svibnja 1922. uhićen je Patrijarh RPC-a, Tihon, najveći moralni autoritet u Rusiji toga vremena, posljednji čuvar nacionalnog dostojanstva Rusa.

IV. "OBNOVLJENČENSTVO"

Zanimljivo je da navedeni Ukaz do danas nije povučen. Njegova je važnost bila u tome što je davao mogućnost Crkvi da ode u katakombe i nastavi djelovati u ilegalnosti i time onemogućiti komunistima njezino potpuno uništenje. Komunistički vlastodršci shvaćaju da im se žele pomutiti planovi o totalnom uništavanju Crkvi i vjere, i kreću u novu, još radikalniju akciju. Odlučuju RPC-u nametnuti paracrkvveno poslušno tijelo središnje vlasti, koje bi koliko-toliko imalo i kanonsko opravdanje. U tu svrhu koriste se ideologijom tzv. "obnovljenčerstva", što možemo s ograničenjima prevesti kao "crkvena obnova". Na nesreću, ta je ideja prihvaćena od dijela visokih crkvenih dostojanstvenika, što je režimu bilo najvažnije. Patrijarh Tihon za KP SS postaje ozbiljan problem i NKVD ga 9. svibnja 1922. g. ponovo uhićuje, ne obazirući se na njegovo dostojanstvo i godine. Cilj je bio da ga se udalji iz crkvene uprave na određeno vrijeme, tijekom kojega bi NKVD stvorio paracrkvveno tijelo koje bi uzurpiralo upravu nad cijelom Crkvom i odstranilo ili neutraliziralo Patrijarha u obnašanju vlasti.

⁷ Materijali iz sajta žurnala, "Ветроградъ", posebno № 11 i 12 za 2000. godinu, a također новости РПЦЗ за 2001-2002 godinu.
http://st-elizabet.narod.ru/roac_istovre.htm

Počinjte akcija vrbovanja episkopa. Prva pobjeda komunista

Već pet dana nakon uhićenja Patrijarha, 14. svibnja 1922. godine, u režiji NKVD-a pojavljuje se *Deklaracija* koju je potpisalo nekoliko zavrbovanih episkopa, svećenika i laika, koji su sebi uzeli pravo da mimo svoga Sinoda, tobože u ime cijele Crkve i naroda Rusije, otkriju za kontrarevoluciju svojega Patrijarha i sve svećenike koje je uhitila sovjetska vlast. Takvo prozivanje tada je završavalo smrću. Patrijarhu je time poslana precizna poruka: ili kolaboracija, ili smrt. Ovom se Deklaracijom *de facto* sankcionirao progon svećenstva, redovnika i redovnica. Nakon toga režim ide korak dalje odlučuje ubiti i samog Patrijarha. Uz to, NKVD-ovski episkopi su se odlučili sazvati crkveni Sabor koji bi sudio Patrijarhu i "drugim krivcima zbog rušenja crkava", kako bi se uspostavili "normalni odnosi između Crkve i sovjetske vlasti". Bila je to prva pobjeda komunista.

Nakon što je pridobio ili prisilio na suradnju određeni broj episkopa NKVD prelazi na organiziranje i ustrojavanje tzv. Privremene crkvene uprave (PCU), kao novog organa najviše crkvene vlasti u zemlji koji će vladati RPC-om umjesto Patrijarha, a pod paskom posebnog političkog komesara kojega će imenovati NKVD. "Kanonska" utemeljenost te PCU sastojala se u tome što su njezini organizatori stavili svoje potpise ispod odgovarajućih dokumenata NKVD-a. Nakon toga su bili službeno priznati od strane boljševika-komunista. NKVD je vjerovao da je time dotukao RPC, odnosno da ju je pretvorio u svoju sluškinju, odnosno u kvazi-Crkvu.⁸

Druga anatema (27. svibnja 1922.)

Dana 27. svibnja 1922. g. mitropolit Peterburski Veniamin, koji je prema Ustavu RPC-a službeno zamjenjivao, dakle sa svim ovlastima, patrijarha Tihona u slučaju njegove smrti, premda je bio svjestan opasnosti kojoj se izlaže, baca anatemu na režimu vjerne "obnovljence". Za tri dana komunisti su ga uhitili i podvrgli divljačkom mučenju na način da su ga polijevali hladnom vodom i pretvorili u ledeni stup smrti.

Stravičan teror, pritisci NKVD-a, i komunistička propaganda izazivaju pomutnju među episkopatom. Među njima dolazi do

⁸ <http://www.rusk.ru/Press/Sv/00/5/ng11.htm>

sučeljavanja i sudbonosnih dilema. Dio njih, bilo zbog izdaje, straha ili karijerizma, odlučuje otkazati poslušnost patrijarhu Tihonu, javno iskazati podršku NKVD-u i legalizirati postupke komunističkih vlasti.

Početak stvaranja boljševičke RPC-e (4. lipnja 1922.)

Dana 4. lipnja 1922. godine episkop Aleksij (Simanski) izjavljuje da priznaje kanoničnost "obnovljenčenske" PCU i da uz to (što je komunistima bilo važno iz demagoških razloga) "poništava anatemu", koju je bacio mitropolit Veniamin. Aleksij je bio niži po rangu u hijerarhiji i nije imao pravo na taj čin. Počinje borba između episkopa.

Dana 16. lipnja 1922. g. s izjavom o priznavanju PCU pred javnost izlaze arhiepiskopi Jevdokim (Meščerski) i Serafim (Meščerakov), te - mitropolit Sergij (Stragorodski). Ovaj posljednji postaje najvažnijom osobom u skupini komunistima odanih prelata. Oni surađuju s vlastima, čak i u situacijama tragičnim za Crkvu.

Dana 18. lipnja 1922. g. treći najviši dostojanstvenik RPC-a, mitropolit Agatangel, kojega je Sabor imenovao namjesnikom Patrijaršijskog prijestolja, dakle vršiteljem dužnosti patrijarha nakon njegove smrti, do izbora novoga poglavara, potpisuje Poslasticu o nezakonitosti PCU-a.⁹

Druga pobjeda komunista. Raskol u Ruskoj pravoslavnoj crkvi

Tim činom počeo je raskol. Ruska pravoslavna crkva podijelila se na "tihonovce" i "obnovljence". Tijekom srpnja 1922. g. od 73 arhijereja koji su bili na slobodi, njih čak 37 pristupa PCU-u. NKVD je uspio razbiti legalnu RPC i organizirati svoju kvazi - RPC.

Polovina preživjelih arhijereja poklonila se crvenome zmaju, a među prvima su bili episkop Aleksij Simanski i mitropolit Sergij Stragorodski - budući Staljinovi patrijarsi.¹⁰

⁹ Проф. И. М. Андреев в статье "Истоки раскола Русской Православной Церкви на "Советскую" и "Кагакомбную".

<http://www.listok.com/document3.htm>

¹⁰ Проф. И. М. Андреев в статье "Истоки раскола Русской Православной Церкви на "Советскую" и "Кагакомбную".

<http://www.listok.com/document3.htm>

Treća anatema (6. prosinca 1923.)

Patrijarh Tihon ne prihvaća od boljševika režirani raskol i 6. prosinca 1923. g., premda se nalazio u zatočeništvu, uspijeva obznaniti da baca novu anatemu na PCU, proglašivši je antikristovom ustanovom. Dolazimo do, vjernički gledano, neočekivane i užasne situacije: sami odmetnuti prelati RPC ne prihvaćaju anatemu svoga Patrijarha, ne prestaju s aktivnostima zbog kojih su prokleti, odnosno oglašuju se o nju i nastavljaju s raskolom. Taj raskol nije imao teološke razloge, zbog kojih bi se onda moglo razumjeti ignoriranje bačenog prokletstva, nego isključivo političke. Pozicija legalista u RPC-u vidno se gasila. Zbog toga NKVD može prijeći u novu akciju. Odlučuje institucionalizirati crkvu svojih "obnovljenaca", kao službenu RPC.

U travnju 1923. g. održan je Sabor obnovljenaca u Moskvi, u hramu Krista Spasitelja. Bilo je nazočno 470 zastupnika iz 72 eparhije (od 74 eparhije Ruske pravoslavne crkve), dakako svi su zastupnici obrađeni od NKVD-a. Riječi govornika izražavaju srž "obnovljenčerstva": "Mi one, koji ne znaju Kristovo ime moramo blagosloviti Kristovim imenom. Svijet mora prihvatiti preko autoriteta Crkve istinu komunističke revolucije. To je čast, to je svetinja, to je krajnji vrhunac na koji se može uspeti Ruska Crkva..."

(Iz govora obnovljenčeskog mitropolita A. Vvedenskog.)

"Vjerujem da će Sabor nakon što osudi kontrarevoluciju kao privremenu i prijelaznu pojavu u Crkvi, izgraditi na temelju Dekreta o odvajanju Crkve od države (kojeg je proglasio Sovnarkom još početkom 1918. g.) čisti vjerski život. Riječi zahvalnosti i pozdrava moramo iskazati u svijetu jedinstvenoj vlasti koja stvara, bez vjere, onaj posao ljubavi koji mi s vjerom, ne izvršavamo..." (Iz riječi V. Krasitskog).

"Crkveni ljudi ne trebaju u sovjetskoj vlasti gledati vlast antikrista. Obrnuto. Sabor skreće pozornost na to da sovjetska vlast uz pomoć državnih metoda, jedinstvena u cijelome svijetu, ima cilj ostvariti ideale Carstva Božjeg. Zato svaki vjernik, ne samo da mora biti pošten građanin nego na sve moguće načine mora se boriti zajedno sa sovjetskom vlašću za ostvarivanje na zemlji ideala Carstva Božjeg" (Iz saborskog Ukaza).¹¹

¹¹ Проф. И. М. Андреев в статье "Истоки раскола Русской Православной Церкви на "Советскую" и "Катакомбную".

<http://www.listok.com/document3.htm>

Tijekom svibnja-lipnja 1923. g. čekisti su 38 dana prinuđivali patrijarha Tihona na suradnju, kako bi zadali posljednji udarac RPC-u, nakon što je vidno oslabljena "obnovljenčenskim" raskolom. Ipak, Patrijarh se nije pokolebao.

Internacionaliziranje nasilja nad RPC-om

Uhićenje Patrijarha i pokušaji čekista da stvore "Živu Crkvu" (tako su nazivali "obnovljenčensku sektu") naišlo je na osudu Zapada.

Mitropolit Antonij (Hrapovnicki) bio je drugi u hijerarhiji, nakon patrijarha Tihona, izabran na legalnom Saboru 1917.-1918. godine. Nakon ovog "obnovljenčenskog" Sabora on je, zajedno s episkopima RPC-a koji su živjeli u inozemstvu, uputio apel međunarodnoj javnosti, pokušavajući kao krajnje rješenje, internacionalizirati problem boljševičkog nasilja. Na apel su reagirale Vlade Francuske, Velike Britanije, Italije, Belgije i USA. U slučaju da bude ubijen zapadne države bile su spremne opozvati svoje veleposlanike iz Moskve. Bio je to vladika s vrlo velikim ugledom u zemlji i svijetu. Njegovoj molbi da se oslobodi patrijarh Tihon pridružili su se čak i oni koji su ranije bili na strani boljševika.

Boljševici su ustuknuli. Dana 25. lipnja 1923. g. Patrijarh koji je preživio 40-dnevni martirij bio je oslobođen. Po izlasku iz kazamata hrabro nastavlja s borbom protiv raskolnika-komunističkih plaćenika i poslušnika u RPC-u.

Dana 15. srpnja 1923. godine patrijarh Tihon potpisuje Poslanicu protiv "obnovljenčevaca". Nazvao ih je sektantima kojima je oduzet Duh Sveti, koji pribiva jedino nad vjernima. Ta je Poslanica bila treća anatema bačena na "obnovljence" i koja ih je razotkrivala kao heretike.¹²

Nakon energičnog Patrijarhovog nastupa NKVD mijenja taktiku.

Dana 27. kolovoza 1923. g. njihov glavni adut, mitropolit Sergij Stragorodski učinio je pred Patrijarhom javno pokajanje zbog sudjelovanja u "obnovljenčenstvu". "Pa dobro - oni su mladi - ali kako si ti mogao to učiniti?" zapitao je pomalo naivno Patrijarh. Arhijereji su negodovali: "On je nagluh. Ono što želi - čuje, a ono što ne želi - ne čuje". Nesavitljivog patrijarha Tihona NKVD na kraju odlučuje ubiti.

¹² "Акты Святейшего Патриарха Тихона." М. 1994, с. 618.
<http://www.pravoslavie.ru/news/030407/01.htm>

Dana 7. travnja 1925. g. Patrijarh iznenada umire u jednoj privatnoj klinici. Prevladava mišljenje da je otrovan. U taj trenutak nameće se problem Patrijarhovog nasljednika. Javlja se i problemi oko njegove oporuke. Nejasno je zbog čega je Patrijarh napisao oporuku u kojoj je imenovao svoje privremene zamjenike, kada je postojao službeni privremeni nasljednik Patrijarha u slučaju njegove smrti, mitropolit Agatangel. Oporukom pokojni je Patrijarh stavio mitropolita Agatangela u delikatan položaj. No, on prihvaća odluku napisanu u oporuci.

RPC ostaje bez hrabrog poglavara. Progoni se nastavljaju. Raskol se produbljuje.

Patrijarh Tihon iznimna je povijesna osoba. Iz literature koju smo imali prilike čitati o njemu, daje se naslutiti nešto, da bi verificiranje historiografskim znanstveno-istraživačkim pothvatom moglo promijeniti dosadašnju spoznaju o razlozima ulaska Carske Rusije u Prvi svjetski rat. Naime, patrijarh Tihon nije krio svoju naklonost prema katolicima. O tome svjedoči nadbiskup Leonid Fedorov (1879.-1934.) egzarh Grkokatoličke crkve u Rusiji. Ovaj izniman Rus se nakon završetka Duhovne akademije u Petrogradu upoznao s legendarnim poglavarom Ukrajinske grkokatoličke crkve, mitropolitom Andrijem grofom Šeptickim, koji mu nakon toga postaje duhovnim ocem. Godine 1902. Fedorov prelazi u katoličku vjeru. Nastavlja školovanje u Italiji i Švicarskoj. Godine 1917. mitropolit Šepticki imenuje ga u Petrogradu egzarhom, a u ožujku 1921. to imenovanje potvrđuje papa Benedikt XV. Godine 1924. osuđen je na 10 godina logora. Odvučen je na zloglasne Solovjetske otoke, gdje je i umro.

Tihonovom smrću te ubijanjem njegovih sljedbenika ubijen je i ekumenizam koji je gajio Patrijarh, a koji je mogao dovesti, da nije došlo do rata i komunističkog udara, do potpuno drugačijih odnosa između RPC-a i Rimokatoličke crkve, što bi se odrazilo na povijest cijelog planeta.

Tihonovci koji nisu prihvatili vrhovništvo mitropolita, a poslije Staljinova patrijarha Sergija, tj. vladike koji su se našli u slobodnome svijetu formiraju Rusku pravoslavnu zagraničnu crkvu, a oni koji su ostali u zemlji prešli su u katakombe i produžili život izvorne RPC. Problem je ostao do danas.

Okolo Oporuke patrijarha Tihona još traju diskusije. Prema tvrdnjama sadašnjih Tihonovaca, koje iznose u svojoj literaturi, patrijarh Tihon je kao svojega nasljednika na Tronu odredio svećenika Serafima Pozdejeva (1883.-1971.) čija je obitelj pripadala

kneževskome rodu. Tri dana nakon hirotonije oca Serafima za vladiku, umro je Patrijarh. Znakovito je u svemu tome što je episkop Serafim odmah uhićen i odveden u GULAG na Solovjetskim otocima, gdje je proveo cijeli život, čašćen od vjernika kao Patrijarh GULAG-a. Danas je proglašen svecem od Tihonovaca koji ne priznaju sadašnjeg Patrijarha.¹³

Komunistički oktopod shvaća važnost oporuke patrijarha Tihona i odvlači u logor dva od tri arhijereja koje je pokojni Patrijarh imenovao u oporuci. Onog trenutka kada su navedeni episkopi postali spriječeni u obavljanju dužnosti, nametnula se potreba imenovanja osobe koja može obavljati njihovu dužnost. Ta dvojica uhićenih vladika, imenovanih u oporuci, bili su mitropolit kazanski, Kiril (Smirnov) i mitropolit Agatangel (Preobraženski). Ostao je za komuniste prihvatljiv mitropolit Petar (Poljanski) kao jedini kandidat koji može zamijeniti Patrijarha kao vršitelj dužnosti. U travnju njemu dolaze komunistički puleni obnovljenici s ponudom da se ujedine na drugom "obnovljenčenskom" saboru koji pripremaju za jesen. Mitropolit Petar kategorički odbacuje ovaj prijedlog.

Prije smrti, u svibnju 1924. g. patrijarh Tihon i mitropolit Petar dali su tajni pismeni blagoslov nasljedniku carskog trona, velikome knezu Kirilu i time legalizirali njega i njegovo potomstvo kao legitimnu rusku vladarsku obitelj. Bio je to novi izazov komunistima, i jedan od razloga odluke da ga se ubije. Došlo je vrijeme mitropolita Sergija.

Od 1. do 10. listopada 1925. g. trajao je II. obnovljenčenski sabor.¹⁴ Urotnici se kane riješiti nekooperativnog mitropolita Petra i obznanjuju da je, zajedno s pokojnim Patrijarhom, blagoslovio velikog kneza Kirila. Njegova je sudbina time bila zapečaćena. Dana 10. prosinca 1925. mitropolit Petar, legitimni vršitelj dužnosti patrijarha RPC-a bio je uhićen. Znajući što će se dogoditi, on uspijeva samo četiri dana prije uhićenja imenovati svoje privremene zamjenike u slučaju da bude spriječen u vršenju svoje službe, ali znajući koje se igre igraju, naglašava da su to "privremeni zamjenici samo glede svakodnevnih poslova, ali bez prava donošenja odluka kada su u pitanju principijelno važna i općecrkvena pitanja". Čini se da je pomutnja zahvatila preživjele vodeće ljude RPC-a, jer mitropolit Petar nije trebao nikoga imenovati, nego je to trebao učiniti mitropolit Agatangel. Kao privremene zamjenike imenovao je Sergija

¹³ Vidi: Arhiepiskop Joann: Serafim Patrijarh Solovjetskog, "Grafok", Zagreb, 2003.

¹⁴ <http://www.russian-orthodox-church.org.ru>

Stragorodskog i još dvojicu vladika. Je li na to bio prisiljen, ili je bio naivan, nije poznato, ali prorežimski mitropolit Sergij, već četiri dana nakon uhićenja mitropolita Petra, dakle 14. prosinca 1925. g., legalno postaje zamjenikom vršitelja dužnosti patrijarha RPC-a, dakako, s onim ograničenjima koja je naveo mitropolit Petar. Mitropolita Agatangela nitko ne spominje.

RPC je kao dugovječna Crkva imala precizno ustrojenu hijerarhiju. Zbog toga začuđuje ova pomutnja. Znalo se da je među vladikama po ugledu najviši mitropolit Agatangel, koji je određen da zamjenjuje Patrijarha u slučaju smrti. Vjerojatno je njegova anatema koju je bacio na "obnovljence" bila razlogom tog prešućivanja, odnosno pokušaja legalista tihonovaca da odviše ne izazivaju komuniste. To se pokazalo pogrešnim.

"Zaboravljeni" mitropolit Agatangel bio je za četiri mjeseca, tj. 18. travnja 1926. godine, pušten iz logora, dakle prestao je biti spriječen u vršenju svojih kanonskih dužnosti. Očito da ga NKVD više nije smatrao preprekom svojem kandidatu Sergiju, ili nisu dovoljno pomno proučili Ustav RPC-a. Mitropolit je o svome oslobađanju obavijestio mitropolita Sergija, što je bio potpuno normalan i legalan postupak, računajući da se radi o formalnosti. Međutim, Sergij odbija napustiti svoj položaj i predati dužnost legalno izabranom mitropolitu Agatangelu. O nastaloj situaciji obaviješten je u logoru mitropolit Petar, po čijoj je želji mitropolit Sergij došao na svoj privremeni položaj, s molbom da intervenira. Ovaj, očito shvaćajući o čemu je riječ, to i čini na diplomatski način. Dana 31. svibnja 1926. godine šalje pismo mitropolitu Agatangelu u kojem mu čestita na preuzimanju dužnosti privremenoga Patrijarha SPC-a. Ujedno izvješćuje Sergija Stragorodskog da se odriče svojih prava na to mjesto, znajući kanonski položaj mitropolita Agatangela. Manevar nije uspio. Na pismo mitropolit Sergij ne odgovara. Dakako, za to vrijeme čini jedino što je u toj situaciji bilo moguće: traži podršku komunističkih vlasti kako bi mu pomogle sačuvati položaj. S tim ciljem stvara za samo deset dana tzv. Crkvenu Upravu i 10. lipnja 1926. obraća se NKVD-u s molbom za njezinu legalizaciju. Očito je da se radi o razrađenom scenariju.

Dana 13. srpnja 1926. godine mitropolit Sergij šalje pismo mitropolitu Agatangelu u kojem mu na drzak način priopćava sljedeće: "Meni je mitropolit Petar predao, premda privremeno, ali u potpunosti, sva prava i obveze vršitelja dužnosti patrijarha SPC-a... i on više ne može ni snositi odgovornost... ni, pogotovo, u to se miješati".

Veći dio preživjelog episkopata SPC-a podržao je mitropolita Sergija, a ne legitimno izabranoga mitropolita Agatangela. Protiv njega počinje žestoka hajka. Oklevetan je kao tobožnji suradnik NKVD-a (a ne Sergij koji je to u stvari bio!). U želji da ne produbi raskol, on se povlači i odriče svoje kandidature. Mitropolit Petar je u logoru i vlasti ga neće pustiti na slobodu, jer je nastupila situacija da njihov kandidat konačno zasjedne na tron Patrijarha SPC i pretvori je u filijalu KGB-a.

Mitropolit Sergij želi što prije i službeno sjesti na patrijaršijsko prijestolje. U jesen 1926. g. organizira tobožnju peticiju episkopa u kojoj se traži izbor novoga patrijarha. Međutim, nije išlo sve kako je planirano. Bila su sakupljena 72 potpisa, među kojima se većina izjasnila za mitropolita Kirila (Smirnova), a ne za Sergija. To je razbjesnilo KGB, koji kreće u odlučniju akciju. Na temelju tobožnje denuncijacije uhićeni su svi koji su sudjelovali u izboru, uključujući i mitropolita Sergija. Četrdeset episkopa poslano je u strašne logore GULAG-a, a mitropolit Kiril koji je dobio najviše glasova, kažnjen je dopunskom kaznom.

Mitropolit Sergij u zatvoru boravi od jeseni 1926. do ožujka 1927. godine. U zatvoru je odlučio prihvatiti otvorenu suradnju s komunistima i mimo bilo kakvih kanonskih propisa postati poglavarom SPC-a. Kako piše Vikentij Rozarij, direktor Duhovne akademije za znanstveni rad u Moskvi (Akademija pripada jednoj od pravoslavnih crkava u Rusiji koje ne priznaju jurisdikciju Patrijarha SPC-a, Alekseja II. (Ridigera), "između mučeništva za Krista i Crkvu i slobode kroz služenje antikristu, izabrao je slobodu". Kad je bio slomljen, pustili su ga na slobodu.

Čuvena i kontroverzna "Deklaracija" - formiranje boljševičke Ruske pravoslavne crkve¹⁵

Dana 20. svibnja 1927. na inicijativu komunista formiran je Moskovski patrijarhat. Dana 20. svibnja 1927. sergijevci održavaju svoj "sinod" RPC-a. Tada formiraju Moskovski patrijarhat ili RPC, o čemu je sačuvan za RPC tragičan dokument:

"Rješenje

Administrativnog odjela NKVD-a od 20. svibnja 1927. g. br. 22-45603 o tome da su izjava mitropolita Sergija i popis sudionika tzv.

¹⁵ <http://www.pravoslavie.ru/news/030407/01.htm>

patrijaršijskog sinoda, koje je on odabrao, primljeni na razmatranje, te da se djelatnost ovoga organa ne zabranjuje.”

Dana 29. srpnja 1927. g. mitropolit Sergij zajedno sa svojim Sinodom izdaje “Deklaraciju”, u kojoj, između ostaloga stoji:

Mi želimo... Sovjetskom Savezu, našoj građanskoj domovini, radosti i uspjeha, jer su oni i naša radost i naš uspjeh....”.

Novostvorenom Moskovskom patrijarhatu Staljin je dao ime Ruska pravoslavna crkva. Pod budnom paskom generala KGB-a Karpova, Sinod je izabrao mitropolita Sergija Stragorodskog za poglavara RPC-a.

Raskol je postao činjenica.

Boljševički patrijarh, kako su ga nazivali protivnici, rođen je kao Ivan Nikolajevič Stragorodski (11./23. I. 1867., Arzamas - 15. V. 1944., Moskva). Završio je 1890. g. Duhovnu akademiju u Petrogradu sa znanstvenim stupnjem magistra bogoslovnih znanosti i odmah potom bio je posvećen za monaha pod imenom otac Sergij. Od 1901. g. bio je rektor Peterburške duhovne akademije i episkop jamburski, od 1905., arhiepiskop Finski i Viborski, od 1911. g. - u sustavu Svetoga sinoda, od 1917. - mitropolit. Odjednom, pojavilo se kod njega zanimanje za politiku. Dopušta da ga biraju za člana “Učrediteljnoga sobranja” (Izborna komisija, op. Đ. V.) u Nižgorodskom biračkom okrugu - zastupao je “Grupu kršćanskog ujedinjenja”.

A kako je završio Lenjin, koji je naredio strašni zločin nad klerom i vjernicima SPC-a?

Nakon atentata koji je preživio, Lenjin se nije oporavio. Bio je na kućnoj njezi.

Prema pisanju Igora Buniča završio je ovako:

“Vojnici-internacionalisti danju su i noću čuvali raskošnu dvokatnu vilu, bivši prigradski dvorac Velikog Kneza Sergeja Aleksandroviča u Gorkiju u koji je bio smješten. Hladne božićne noći 1923. godine, oni su začuli strašno zavijanje koje je dolazilo, činilo se, upravo ispod kuće. Bila je gluha noć. Na nebu je sjao pun mjesec. Zveknuvši zatvaračima svojih provjerenih austrijskih karabina, stražari su se počeli približavati izvoru zavijanja, pomislivši da su do vile došli vukovi iz šume. Ali vukova nije bilo. Na ostakljenoj terasi u prizemlju vile, u pokretnoj fotelji, sjedio je Lenjin odjeven u prsluk od vate i obuven u valjenke. Dignuvši izmučeno lice prema mjesecini, on je otegnuto i divlje zavijao. Zli duh obraćao se svojoj braći u svemiru, moleći za oslobođenje. On je uradio svoj posao...”

U strašnoj hladnoći siječnja 1924. godine, radnici su s lopatama i štihaćama kopali jamu za privremeni mauzolej. Jednom štihaćom bila je probijena kanalizacijska cijev. Ali rupa zbog smrzavice nije primijećena. S prvom jugovinom cijev je pukla, zalivši svojim sadržajem mauzolej. Saznavši za to, patrijarh Tihon, koji se nalazio u kućnom zatvoru, tužno je primijetio: "Kakve moći, takva i posljednja pomast".¹⁶ Nakon donošenja Deklaracije, novi Poglavar RPC-a šalje depeše svim preostalim svećenicima i episkopima u kojima ističe: "Oslonite se na novu vlast! Prihvaćajući ozbiljnost situacije, priznajte ju! Vratiti će vam se hramovi i prihodi".¹⁷

U jednoj od depeša ruske je mučenike za vjeru proglasio prijestupnicima, napisavši: "oni ne stradavaju kao vjernici, već kao kontrarevolucionari!". Dana 21. listopada 1927. g. izdao je Ukaz o spominjanju u liturgiji sovjetskih vlasti i zabrani spominjanja eparhijalnih arhijereja koji su se nalazili u progonstvu, a koje su boljševici nazivali "gordim kontrarevolucionarima".

Kao odgovor na Deklaraciju, na Solovjetskim otocima, u logorima internirani vladike koji nisu prihvatili suradnju s komunistima, bacaju uzastopno tri anateme, kojima je crvena sekta izbačena iz Crkve Kristove. Ovim anatemama, Sergij je bio proglašen nezakonitim nasljednikom Ruskog patrijaršijskog prijestolja i lišen arhijerejskoga i svećeničkoga čina. Trećom anatemom Sergij i njegovi sljedbenici bili su izbačeni iz općeg Sabora Ruske Pravoslavne Crkve. Anatemu je potpisalo oko sto arhijereja, od onih koji su bili uhapšeni i odvedeni u logor na Solovjetskim otocima, a još su bili na životu.

Straci-arhijereji Solovjetski nazvali su ga "crvenim herezijarhom", a ideologiju obnovljenaca, koju je on provodio silom, nazvali su - sveherezom (herezom na vrhu, op. prev.) "Prodavači Krista"! - ove riječi Solovjetskih staraca putovale su zrakom ruskim. Njegovi ga osporavatelji optužuju da je bio na strani zločinaca koji su ubili na tisuće svećenika, pa čak i za vrijeme služenja Svete Mise.¹⁸

Novi je režimski Poglavar RPC neprestano bio pod prismotrom. Morao je podnositi izvješća u GPU. Izvještavati je morao o svojim.

¹⁶ Igor Bunič, nav. dj., str. 99.

¹⁷ Проф. И. М. Андреев в статье "Истоки раскола Русской Православной Церкви на "Советскую" и "Катакомбную"; <http://www.listok.com/document3.htm>.

¹⁸ Проф. И. М. Андреев в статье "Истоки раскола Русской Православной Церкви на "Советскую" и "Катакомбную"; <http://www.listok.com/document3.htm>.

Morao je sudjelovati u kampanjama za iskorjenjivanje vjere, rušenju crkava, pljačkanju crkvene imovine, uništavanju monaštva.

Dana 2. veljače 1930. godine papa Pio XI. javno poziva vjernike da se mole za Rusku Crkvu. Arhiepiskop kenterberijski govori o progonima u SSSR-u zbog vjerskog uvjerenja. Kao odgovor sovjetsko rukovodstvo organizira 18. veljače 1930. godine susret Sergija Stragorodskoga sa stranim novinarima. Tada je Sergij pokušao iznijeti pred slobodni svijet istinu, no NKVD ga je preduhitrio. Iz telefonske slušalice Sergiju se obratio metalni glas: "Ako vi kažete da je Crkva izložena progonu od strane komunističkih vlasti, mi ćemo strijeljati posljednjih 200 svećenika"¹⁹.

Tijekom cijelog razgovora kao crvena nit provlačila se misao: "Progona religije u SSSR-u nikada nije bilo i nema." Svijet je bio potresen njegovim licemjermem.

Šestim svibnjem 1933. g. datirano je pismo koje je Sergiju Stragorodskome uputio mitropolit Antonij Hrapovnicki, najugledniji među episkopima RPC-a koji su se našli u inozemstvu. Njegovo pismo završava riječima: "... Ako ostanete na tome prostranom putu koji vodi u pogibelj, a na kojem sada stojite, bezuvjetno će Vas odvesti na dno pakla, a Crkva do kraja svoga zemaljskoga postojanja neće zaboraviti Vašu izdaju".²⁰

Od 1934. godine Sergij se potpisuje kao "Blaženi mitropolit Moskovski i Kolomenski".

U siječnju 1937. godine na Patrijarhijskom saboru, u Eklogi on se predstavlja kao poglavar. Vlasti, ne čekajući smrt zakonite glave Crkve, vladike Petra Poljanskoga, pustile su u javnost glasine o njegovoj smrti, kako bi postavili novoga poglavara. Mitropolita Petra su strijeljali kasnije - 10. listopada 1937. godine. Za mjesec dana bio je strijeljan i posljednji vladika koji je mogao zaustaviti i formalno stupanje Sergija na dužnost poglavara, - drugi u hijerarhiji RPC-a (od onih koji su ostali u Rusiji), mitropolit Kiril Smirnov.

Posljednji akt životne drame Sergija Stragorodskoga bilo je sazivanje Sabora devetnaest arhijereja, održan 8. rujna 1943. godine, koji ga izabiru za patrijarha RPC-a.

Nakon što je Treći Reich napao SSSR, RPC se hrabro uključuje u obrambeni rat i stječe velike povijesne zasluge. Taj dio u životu

¹⁹ Arhiepiskop Joann, *nav. dj.*

²⁰ www.russian-orthodox-church.org.ru

patrijarha Sergija njegovi oponenti zanemaruju, a njegovi pristaše posebno ističu.

Nakon što su hitlerovske armije osvojile golema prostranstva SSSR-a, pojavila se za pravoslavne ruske vjernike veoma ohrabrujuća i važna informacija o tome da je Staljin zamolio za pomoć B. D. Mariju. Ona se odazvala, ali mu je postavila određene uvjete. Njih je prenio libanonski mitropolit Ilije (Karame), koji će poslije postati patrijarh Antiohije i cijeloga Istoka - Ilija IV.

Bogorodica je prema toj informaciji Staljinu poručila: "Moraš otvoriti crkve u cijeloj zemlji, manastire, duhovne akademije i seminarije. Svećenici moraju biti vraćeni s bojišnica i oslobođeni iz logora, kako bi služili svetu misu. Sprema se predaja Lenjingrada - ne treba se predati. Dopusti da se unese čudotvorna ikona Kazanjske Majke Božje i da je obnesu križnim putem oko grada, tada ni jedan neprijatelj neće stupiti na svetu zemlju. To je odabrani grad. Ispred Kazanjske ikone obvezatno obaviti moleben u Moskvi: zatim je morate prenijeti u Staljingrad, koji se ne smije predati neprijatelju. Kazanjska ikona mora ići s vojskom do granica Rusije. Kada se završi rat, mitropolit Ilija dužan je doći u Rusiju i obznaniti kako je ona bila spašena".²¹ Ta se poruka povezivala s porukama iz Fatime.

Uzdižući Sergija na ugled patrijarha, Staljin je postigao uspjeh koji je bio ravan onome koji je postigao 1927. godine, kada je zahvaljujući Sergijevoj kolaboraciji bio probijen obrambeni zid u tvrđavi nepriznavanja sovjetskog ustroja RPC-a. Sada je u kabinetima Lubjanke sazrio plan o vlastitoj boljševičkoj RPC koja će biti pod kontrolom Partije i organa državne sigurnosti. Proces je započeo sa Sergijem, snažno se nastavio poslije njega, i poslije Staljina.

Najugledniji arhijerej Ruske zagranične pravoslavne crkve, mitropolit Antonij Hrapovnicki, usporedio je Sergija i njegovu crkvenu nomenklaturu s libelaticima, kršćanima koji su tijekom progona cara Decija 250. godine javno štovali poganske kultove i za to dobili oslobođenje (*libele*) od daljnjih progona. Provjeravali su ih tako što su morali "piti i jesti od žrtvenih prinosa", tj. pričlašćivati se prema poganskom ritualu.

Zanimljiv je današnji odnos vrhovništva RPC prema patrijarhu Sergiju. Dne 15. svibnja 1999. g. Patrijarh Aleksej II. održao je panahidu povodom 55. obljetnice smrti kontroverznog Patrijarha. Navodimo izvješće s navedene panahide prema *Vjesniku Moskvske Patrijaršije*.

²¹ <http://www.omolenko.com/texts/popov.htm>

V. "PANAHA ZA PATRIJARHA SERGIJA (STRAGORODSKOGA)"

Svatko tko prelazi prag Bogojavljenke katedrale u Moskvi, instinktivno skreće pogled prema lijevom dijelu hrama posvećenome svetome Nikoli, gdje se nalazi sarkofag od bijela mramora. Nad njim, stavljena u staklenu vitrinu, uzdiže se bijela patrijarhova kruna. Ovdje je našao svoj posljednji počinak dvanaesti sveruski Prvosvećenik - Njegova Svetost patrijarh Sergij (Stragorodski, † 1944.). S njegovim je imenom povezana cijela epoha u životu naše Crkve. Revolucionarni metež, progoni Crkve, suprotstavljanje obnovljenčenstvu, velik i krvav rat s Njemačkom - sve je to morao proživjeti sveti Vladika, koji je stupio na prijestolje ruskih patrijarha u teškome razdoblju povijesti naše Domovine. Sredinom tridesetih godina, dok je još bio zamjenik patrijaršijskoga poglavara, mitropolit moskovski i kolomenski, Sergij prenio je svoju katedru iz srušene Bogojavljenke crkve u Drogomilovu, u Bogojavljenku katedralu. Ovdje, u dijelu hrama posvećenom Svetome Nikoli, on je i sahranjen 18. svibnja 1944. godine. Čin otpevanija, uz nazočnost velikoga broja vjernika, izvršio je mitropolit Lenjingradski i Novgorodski Aleksij (Simanski) - budući Patrijarh.

Godine 1999. ispunilo se 55 godina od smrti patrijarha Sergija. Rano ujutro 15. svibnja Njegova Svetost patrijarh Aleksej obavio je u Bogojavljenkoj katedrali panihidu za blaženo počivajućega patrijarha. Prije toga obratio se nazočnima Riječju posvećenom svijetloj uspomeni Prvosvećenika:

"Dragi oci, braćo i sestre! Danas obavljamo molitveno sjećanje na Njegovu Svetost patrijarha Sergija, na dan pedesetpete obljetnice njegove smrti. Njemu je sudbina dodijelila tešku misiju očuvanja Crkve u vrlo dramatičnom razdoblju njene povijesti, u godinama kada je bio postavljen cilj da se iskorijeni vjera u našoj Domovini. Njegova Svetost patrijarh Sergij, još je 1927. g., kao mitropolit Nižegorodski, pokušavao dokazati agresivnoj protubožjoj vlasti, da Crkva nije institucija kontrarevolucije. U poslanici 1927. g. poručio je da mi želimo biti pravoslavni i doživljavati Sovjetski Savez kao svoju Domovinu, čija je radost i naša radost i čija tuga je i naša tuga.²² Nije bilo riječi o ateističkoj državi, već se govorilo o Domovini,

²² Budući da se radi o patrijarhu RPC-a, dakle osobi koja u naše vrijeme utječe na formiranje unutarnje i vanjske politike Ruske Federacije, a time i na politiku našega planeta, potrebno je ovdje upozoriti na činjenicu: RPC poistovjećuje SSSR sa svojom Domovinom, premda bi kao autokefalna Crkva tu čast smjela ukazati

jer je tijekom tisućljetne povijesti Rusije uvijek radost Domovine naše bila radost Crkve i naroda našega, a ponos Domovine naše bio je ponos naroda i Crkve naše. No vlasti se nisu vodile ovim riječima, već su produžile represiju, progone, i 1937. g. bio je postavljen cilj iskorijeniti vjeru, kako se ime Božje više ne bi pronosilo Sovjetskim Savezom. No Bog prijetnjama ne podliježe i mi smo vidjeli kako su se u teškom razdoblju povijesti Domovine naše ispunjavale riječi Spasiteljeve: '... sagraditi ću Crkvu Svoju, i vrata paklenska neće je nadvladati (Mt 16,18). Tek je u ratu, 1943. g., poslije susreta trojice mitropolita sa Staljinom, bilo dopušteno Crkvi obnoviti duhovna učilišta, produžiti objavljivanje Žurnala Moskovske Patrijaršije, a najvažnije - uspostaviti Patrijaršijsku upravu. Tada je vladika Sergij, budući da je tijekom protekloga vremena bio namjesnikom, izabran za patrijarha moskovskoga - poglavara Ruske pravoslavne crkve. Nikada Ruska pravoslavna crkva, dapače i u najtežim godinama, nije izbjegavala svoje rodoljubno služenje. Dana 22. lipnja 1941. g., nakon okončanja bogoslužja u Bogojavlenskoj katedrali, mitropolit Sergij vlastoručno je napisao poslanicu u kojoj se obratio svoj djeci Ruske pravoslavne crkve i narodu zemlje naše, s pozivom da stanu u zaštitu Domovine. Nedugo nakon toga Gospodin je dopustio pokojnome Patrijarhu da mu služi na prijestolju patrijarha. Za manje od godinu dana Gospodin ga je pozvao u Svoju vječnu Nebesku obitelj. I danas mi se molimo za upokojenje njegove duše, molimo se kako bi Gospodin oprostio njegove grijehе svjesne i nesvjesne. Razne sile nastoje dokazati da je djelatnost Njegove Svetosti patrijarha Sergija imala karakter suglasnosti s državnom vlašću. Ne, on je želio dokazati vlastima, da Crkva želi produžiti svoju misiju i doživljavati radost svoje Domovine kao svoju radost, a tugu kao svoju tugu. Jedna od glavnih zasluga pokojnoga Patrijarha, poznatoga bogoslova, hijerarha naše Crkve, jest ta, što je sačuvao našu Crkvu u teškim godinama, proveo ju kroz bure, progona i isljeđivanja. do momenta uspostavljanja Patrijarhata. Uzdižemo naše molitve danas, na 55. obljetnicu njegove smrti, i molit ćemo

samo svojoj zemlji. Ovdje se naglašava snažno rusko rodoljublje RPC. Međutim, kada se znađe da se SSSR sastojao od mnogo naroda, većinom pokorenih od strane Rusije, tada protezanje ruskog rodoljublja na njih dobiva imperijalističke konture. Kao što se borila za slobodu svoje nacije, RPC bi bila daleko prihvatljivija da se istom energijom zalagala i za slobodu naroda koje su Rusi pokorili i obespravili. Ispada da je RPC višenacionalna crkva koja se iskreno odlikuje isključivo ruskim rodoljubljem. Takav status krije se i u službenoj tituli patrijarha RPC-a.

Gospodina da upokoji njegovu dušu u Obitelj nebesku, gdje nema ni bolesti, ni tuge, ni uzdaha. I mi vjerujemo da je on primio od Oca nebeskoga milosni poziv u Carstvo nebesko: ... robe blagi i vjerni ... uđi u radost Gospodina svojega (Mt 25, 21)."²³

Sljedeći članak pripada svjetovnim sredstvima javnog priopćavanja, a tiče se patrijarha Sergija.

"15. svibnja 1944. Umro je 77-godišnji patrijarh Sergij - poglavar Ruske pravoslavne crkve, blagoslovivši crkvu na suradnju sa sovjetskim vlastima. Njegovo je svjetovno ime Ivan Nikolajevič Stragorodski. Rodio se u Arzamaseu, obrazovanje je stekao na Petrogradskoj duhovnoj akademiji, gdje je kasnije bio rektor. U crkvenim krugovima Sergij se odlikovao rafiniranim intelektualizmom.

1905.-1917. bio je episkop Finski i Viborski. Odlučivši se za nezavisnost Finci ga nisu željeli kao službenog lidera pravoslavlja. Nakon 1917. godine Sergij postaje nižegorodskim mitropolitom. Antireligijska boljševička propaganda izabrala ga je kao cilj svojih napadaja. Godine 1926. bio je uhićen i držan pola godine u zatvoru, nakon čega je pristao na suradnju s novim vlastima. Dana 29. srpnja 1927. g. (uskoro nakon smrti patrijarha Tihona, vatrenoga borca s boljševicima) Sergij je izdao Deklaraciju u kojoj je pozvao vjernike da pomažu sovjetskoj vlasti. Poslije toga RPC raskolila se na 'katakombnu' crkvu i crkvu koja se nalazila u inozemstvu. Uz podršku GPU Sergij je mogao preuzeti vrh u borbi za vlast u crkvenim krugovima. Godine 1937. službeno su ga priznali namjesnikom patrijaršijskoga prijestolja.

Tijekom Velikoga domovinskoga rata Staljin je zaustavio antireligijsku propagandu i ustanovio Patrijaršiju kao instituciju. Patrijaršijski je položaj Sergij obnašao osam godina, sve do smrti.

Godine 1990. patrijarh Aleksij II. oslobodio je Sergija od grijeha, pri čemu je spornu deklaraciju proglasio njegovim osobnim mnijenjem, a ne službenim glasom crkve".²⁴

²³ *Žurnal moskovske patrijarhije*, 7/1999.

²⁴ www.profil.orc.ru/archive